

Kyoto Protokolü

Nurel KILIÇ

İklim değişikliğine neden olan karbondioksit (CO²) emisyonlarını azaltmaya yönelik eylem stratejilerini ve yükümlülüklerini, **Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi** (İDÇS) düzenlemektedir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Haziran 1992'de Rio'da gerçekleştirilen Yerküre Zirvesi'nde imzaya açılmış ve Mart 1994'te yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme'nin nihai amacı; **“Atmosferdeki sera gazı birikimlerini, insanın iklim sistemi üzerindeki tehlikeli etkilerini önleyecek bir düzeyde durduracaktır.”**

Sözleşmede, ülkelerin ortak fakat farklı sorumlulukları, ulusal ve bölgesel kalkınma öncelikleri, amaçları ve özel koşulları dikkate alınarak, tüm taraflara sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğinin önlenmesi ve etkilerinin azaltılması vb. alanlarda ortak yükümlülükler verilmiştir.

Türkiye, envanter çalışması yapmasına karşın protokolü “ekonomik gelişme” gerekçesiyle imzalamamıştır.

1997 yılında kabul edilen Kyoto Protokolü'nün hedefi, dünya ikliminde sera etkisi yaratan ve büyük bir kısmı kuzeyin endüstri ülkelerinde oluşan karbondioksit oranını 2010 yılına kadar yüzde 5 oranında düşürmektir.

Dünya İklim Sözleşmesi'nin uygulanmasını düzenleyen protokolün yürürlüğe girebilmesi için imzalayan ülkelerin dünya ikliminde sera etkisi yaratan emisyon toplamının yüzde 55'i aşması gerekiyordu.

Dünyanın en büyük karbondioksit üreticisi ABD'nin imzalamayacağını açıklamasından sonra Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girebilmesi için Rusya'nın katılımı kaçınılmaz olmuştur.

Çünkü Kyoto Protokolü'nün uluslararası geçerlilik kazanması için önkoşul, global anlamda sera gazı emisyonunun yüzde 55'ine tekabül eden ve en az 55 ülkenin bu yükümlülük altına girmesini gerektirmekte idi.

Bu nedenle dünyanın en büyük seragazı salımını gerçekleştiren ABD'nin Kyoto Protokolü'nü imzalamaması sonucu, protokol yürürlüğe girmemişti.

Dünyanın en fazla sera gazı üreten ülkesi Amerika Birleşik Devletleri, 2001 yılında anlaşmadan çekilmişti.

Bununla birlikte protokole göre Rusya'dan kaynaklanan gaz oranının 1990 yılı seviyesine çekilmesi öngörülmüştü.

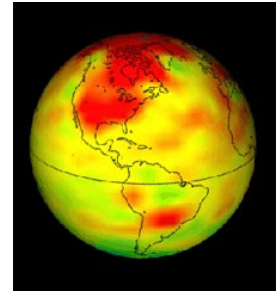
Rusya'nın bu protokoldeki oranı dünya ortalamasının yüzde 17'sine denk gelmektedir.

Rusya'nın imzalamasından önce yüzde 44,2'lik bir orana ulaşılmış ve Rusya ile beraber yüzde 55'lik oran tutturulmuştur.

Rusya ve ABD'nin uzun süredir Kyoto Protokolü'nü imzalamaması nedeniyle protokolün işlerlik kazanması mümkün olmuyordu.

Ancak Rusya parlamentosunun alt kanadı Duma'nın protokolü onaylaması ile ilerleme kaydedilmiştir.

Dünyanın, iklim değişikliklerinin etkilerini daha da yakından hissetmeye başladığı bir dönemde Rusya'nın bu olumlu adımı Kyoto Protokolü'nün uygulamaya geçmesini sağlamıştır.

Küresel ısınma; buzulların erimesine, deniz seviyesinin yükselmesine, ayrıca fırtınaların, yağışlar ve kurak dönemlerin artmasına neden olmaktadır.

Sadece geçen yıl Avrupa'daki buzul kütlelerinin yüzde 10'u kaybedilmiş, tarım alanlarındaki verim yüzde 30 oranında azalmıştır.

Uzmanlara göre 2070 yılının yaz aylarından itibaren Kuzey Buz Denizi'nin yerinde olmayacağı belirtilmektedir.

Greenpeace'e göre ise; okyanus sularının yükselmesi sonucu Hindistan'da onbinlerce kişinin yaşadıkları yerden göç etmek zorunda kalacağı ifade edilmektedir.

Avrupa Çevre Örgütü'nün yaptığı araştırmaya göre; Dünya sıcaklık ortalamasının 50 yıl sonra ortalama altı, sekiz derece artacağı, İsviçre Alpleri'nin yüzde 75'inin eriyeceği ve canlı türlerinin kuzeye doğru hareket edeceği belirtilmektedir.

Sanayi Devrimi öncesine göre atmosferdeki karbondioksit oranının yüzde 34 arttığı kaydedilen araştırmada, sera etkisi yaratarak atmosferin ısınmasına yol açan gazların kullanımı tümüyle yasaklansa bile, insanın doğada açtığı tahribatın sonuçlarından gelecek yüzyıllarda da etkilenmeye devam edeceğine dikkat çekilmektedir.

İklim değişikliği sonucu, önümüzdeki dönemlerde dünyanın bazı bölgelerinde aşırı kuraklıklar baş gösterirken, diğer bölgelerde ise sel felaketlerinin meydana geleceği tahmin edilmektedir.

Örneğin; Akdeniz ülkesi olan İspanya, Yunanistan ve Türkiye’de ortalama yağışların her on yıl içinde yüzde 5’e varan oranda azalacağı tahmin edilmektedir.

Atmosferde sera gazı emisyonlarının iklim sistemi üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek üzere 1992’de kabul edilen ve 188 ülke ile AB’nin taraf olduğu İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne 24 Mayıs 2004 tarihinde Türkiye de taraf olmuştur.

Sözleşmenin amacına ulaşabilmesi için yükümlülük gelişmiş ülkelere verilmiştir.

Türkiye, Sözleşmenin EK-I ve EK-II listesinde gelişmiş ülkeler arasında değerlendirilmiştir. Ancak, Türkiye’nin itirazları üzerine 2001 yılında Türkiye’nin özel şartları tanınarak EK-II listesinden ismi silinmiştir.

Sözleşmenin sera gazı emisyonlarını 1990 yılı seviyesinde tutmak için yetersiz kaldığı dikkate alınarak, Kyoto Protokolü ile gelişmiş ülkeler 2008–2012 döneminde sera gazı emisyonlarını 1990 yılı seviyesinin en az yüzde 5 altına indirme taahhüdünde bulunmuştur.

Türkiye sözleşmeye taraf olmadığı için indirim taahhüdünde bulunmamıştır.

Japonya’nın Kyoto şehrinde kabul edilmesi sebebiyle ismi “Kyoto Protokolü” olarak anılan ve 2012 yılına kadar dünya ikliminde sera etkisi yaptığı kabul edilen karbondioksit oranını 1990 yılına göre yüzde 5,2 oranında azaltmayı öngören Kyoto Protokolü; Rusya Federasyonu’nda parlamento olarak bilinen Duma’da kabul edilmesiyle yürürlüğe girdi.

Böylece Kyoto Protokolü, Rusya’nın onayıyla uluslararası işlerlik kazanmıştır.

Rusya’nın anlaşmayı onaylamasından 90 gün sonra protokole taraf olan ülkelerin atmosfere bıraktıkları karbondioksit emisyonlarını azaltmaya başlaması gerekmektedir.

Protokole imza atmış olmasına rağmen uymayan ülkelere para cezası öngörülmektedir.

Rusya’nın katılımının ardından, gelişmiş ülkeler arasında Kyoto Protokolü dışında sadece ABD ve Avustralya kalmıştır.

ABD, Avustralya, Kazakistan ve Hırvatistan, Kyoto Protokolü’nü imzalamasına rağmen, ulusal meclislerinden onaylatmadıkları için kendileri açısından protokol şartlarını yürürlüğe koymamışlardır.

Çin ve Hindistan ise, protokolün taraf olma sürecini tamamlamıştır, ancak bu iki ülke de, 2012’ye kadar sera gazı emisyonunu azaltmak zorunda değildir.

Türkiye'nin ise İDÇS'ye taraf olması durumunda, 2008–2012 yılları arasındaki toplam seragazı salımlarını, 1990 yılında gerçekleşen 200,7 milyon ton civarına çekmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin 1997 yılında seragazı emisyonu toplamı, karbondioksit (CO²) eşdeğeri olarak 271,2 milyon tona çıkmıştır.

Karbondioksit (CO²) emisyon miktarları fosil yakıt tüketimindeki artışa bağlı olarak, 1990–1999 döneminde kömür, petrol ve doğal gaz kullanımı açısından artış göstermiştir.

- ❖ Fosil yakıt türüne göre, kömür (linyit+taşkömürü) kullanımı sonucu oluşan karbondioksit (CO²) emisyonu artışının, petrol ve doğalgaza göre daha fazla olduğu,
- ❖ Genel toplam içinde yakıt kullanımı ve toplam karbondioksit (CO²) emisyonu üretme oranları incelendiğinde ise; 1999 yılı için kömür kullanım oranı, toplam içinde yüzde 33.4'lük paya sahipken, kömürün yakılması sonucu ortaya çıkan karbondioksit (CO²) emisyonu payının yüzde 44.6 ile toplam emisyon içindeki kömür tüketim oranından daha yüksek oranda gerçekleştiği,
- ❖ Doğalgaz verileri incelendiğinde ise; 1999 yılı için toplam fosil kaynaklı yakıt tüketimi içindeki pay yüzde 17.64 iken, toplam karbondioksit (CO²) emisyonu içindeki oranının yüzde 13.48 gibi daha düşük bir oranda gerçekleştiği, tespit edilmiştir.

1996 yılında Türkiye'nin **İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne** katılımının uygun bulunduğu dair ilgili komisyonlarca kabul edilen ve hazırlanan kanun tasarısı, TBMM'ye sunulmuştur.

Bu nedenle ülkemizin öncelikle İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında tanımlanan düzenli ulusal bildirimler ve sera gazı envanterlerini sunmak konusundaki yükümlülüklerini yerine getirmesi öngörülmektedir.

Bu çalışmaların ardından tüm sektörlerde, bilimsel-analitik yöntemler kullanılarak, izlenecek politika ve önlemler için, çeşitli senaryolar dahilinde kısa ve uzun vadeli sera gazı salımlarının projeksiyonlarının ortaya konulması gerekmektedir.

Ayrıca;

Karbondioksit (CO²) emisyonunu azaltmaya yönelik;

- ❖ Yenilenebilir enerji kaynakları (rüzgar, güneş enerjisi, vb.) kullanımının teşvik edilmesi,
- ❖ Enerji kullanımında verimlilik artışı ve tasarruf sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılması, önemlidir.

Bu nedenle, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde önemli bir ön koşul olan Kyoto Protokolü'nün imzalanması için belirlenen hedeflerin yerine getirilmesi gereklidir.

Sonuç olarak; Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne ilk yükümlülük dönemi olan 2008–2012 yıllarında “herhangi bir yükümlülük almadan” ve ulusal kalkınma hedeflerini olumsuz etkilemeyecek şekilde taraf olabilecek durumda olduğuna dikkat çekilmektedir.

Görüşler, Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne biran önce taraf olması, İkinci Yükümlülük Dönemi için yapılacak müzakere sürecine katılımı ve avantajlı bir konumun elde edilmesini olanaklı kılacağı, teknik ve kurumsal altyapısının gelişimini sağlayarak, AB ile daha yakın işbirliği sürecine girilebilmesini mümkün kılabileceği yönünde yoğunlaşmıştır.

Bunun yanı sıra ülkemizin Kyoto ve/veya AB Salım Ticareti programından yararlanması söz konusu olabilecektir.

Yararlanılan Kaynaklar:

- T.C Çevre ve Orman Bakanlığı,
- Kyoto Protokolü Esneklik Mekanizmaları, Doç. Dr. Murat Türkeş, Utku M. Sümer, Gönül Çetiner, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Kalaba-ANKARA
- “Türkiye Açısından Kyoto Protokolü'nün Değerlendirilmesi” Yrd. Doç.Dr. Etem KARAKAYA, Ar.Gör. Mustafa ÖZÇAĞ
- Sinan OGAN, Haber Analiz